

СІРЕНКО К. Ю.,

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри підвищення
кваліфікації працівників пробації
(Інститут професійного розвитку
Пенітенціарної академії України)

ПЕТРОВСЬКА Ю. М.,

кандидат історичних наук, доцент,
начальник гуманітарного факультету
(очного та заочного навчання)
(Пенітенціарна академія України)

УДК 343.8:343.9:35(474)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.1.36>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОБАЦІЇ В ЕСТОНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ: АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ЗНИЖЕННЯ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

У статті здійснено комплексний аналіз організаційно-правових основ функціонування системи пробації в Естонській Республіці, досліджено механізми ресоціалізації правопорушників та оцінено їх вплив на запобігання повторним злочинам. Дослідження базується на широкій нормативно-правовій базі, статистичних даних та практичних кейсах діяльності служби пробації (ест. – Vanglateenistus), яка підпорядковується Міністерству юстиції та цифрових технологій (ест. Justiits- ja digiministeerium).

У статті охарактеризовано основні категорії осіб, які перебувають під пробаційним наглядом. Наведено статистичні дані щодо кількості засуджених, ув'язнених та осіб, які перебувають на обліку в службі пробації Естонської Республіки. Особливу увагу приділено моделі мережевої співпраці Turvalise koostöö gaamistik (далі – TUKO), яка об'єднує державні органи, неурядові організації та місцеві громади для забезпечення соціальної адаптації правопорушників. Досліджено механізми координації між цими суб'єктами, включаючи обмін інформацією, спільне планування реабілітаційних заходів і залучення волонтерів.

Проаналізовано правові механізми для потерпілих у процесі пробації, зокрема можливість впливу на умови пробаційного нагляду та залучення до медіаційних процедур. У статті також розглянуто систему санкцій за порушення умов пробації. Сучасні технології електронного моніторингу, такі як GPS-браслети, оцінено як ефективний інструмент гнучкого реагування на протиправну поведінку правопорушників, що сприяє зниженню ризиків рецидиву.

Значну увагу приділено двом ключовим соціальним послугам для осіб, звільнених із місць позбавлення волі: наставництву та забезпеченню тимчасовим житлом. Описано програми наставництва, які реалізуються за участю неурядових організацій і фінансуються Європейським соціальним фондом, а також ініціативи з надання тимчасового житла для полегшення реінтеграції.

На основі проведеного аналізу зроблено висновок, що естонська модель пробації є прикладом ефективної системи, яка гармонійно поєднує

правовий контроль і соціальну підтримку. Вона сприяє зниженню криміногенного ризику, забезпечує ресоціалізацію правопорушників і їх інтеграцію в суспільство.

Ключові слова: система пробації, Естонська Республіка, ресоціалізація, рецидивна злочинність, електронний нагляд, наставництво, кримінально-виконавча система, соціальна адаптація, TUKO, тимчасове житло.

Sirenko K. Yu., Petrovska Yu. M. Organizational and legal foundations of the probation system in the Republic of Estonia: analysis of resocialization mechanisms and reduction of recidivism

In this article, a comprehensive analysis of the organizational and legal foundations of the probation system in the Republic of Estonia is conducted, examining the mechanisms of offender resocialization and assessing their impact on preventing reoffending. The research is based on an extensive legal framework, statistical data, and practical case studies from the activities of the Probation Service (*Est. Vanglateenistus*), which operates under the Ministry of Justice and Digital Technologies (*Est. Justiits- ja digiministeerium*).

The article characterizes the main categories of individuals under probation supervision. Statistical data are provided on the number of convicted persons, prisoners, and individuals registered with the Estonian Probation Service. Special attention is given to the network cooperation model *Turvalise koostöö raamistik* (hereinafter – TUKO), which brings together government agencies, non-governmental organizations, and local communities to ensure the social reintegration of offenders. The mechanisms of coordination among these actors are examined, including information sharing, joint planning of rehabilitation measures, and volunteer engagement.

The article also analyzes the legal mechanisms available to victims within the probation process, in particular the possibility of influencing probation conditions and participating in mediation procedures. Furthermore, the system of sanctions for violations of probation terms is discussed. Modern electronic monitoring technologies, such as GPS bracelets, are evaluated as effective tools for flexible responses to offenders' unlawful behavior, contributing to a reduction in recidivism risks.

Significant attention is devoted to two key social services for individuals released from imprisonment: mentoring and the provision of temporary housing. Mentoring programs implemented with the participation of non-governmental organizations and funded by the European Social Fund are described, as well as initiatives for providing temporary housing to facilitate reintegration.

Based on the conducted analysis, it is concluded that the Estonian probation model represents an effective system that harmoniously combines legal supervision with social support. It reduces criminogenic risks, ensures the resocialization of offenders, and facilitates their integration into society.

Key words: probation system, Republic of Estonia, resocialization, recidivism, electronic monitoring, mentoring, criminal justice system, social adaptation, TUKO, temporary housing.

Постановка проблеми. Естонська модель пробації, яка ефективно поєднує правовий контроль, соціальну підтримку та інноваційні технології, зокрема електронний нагляд, є прикладом успішної реалізації альтернативних форм покарання. Вона сприяє не лише зниженню криміногенних ризиків, але й інтеграції правопорушників у суспільство, що відповідає сучасним тенденціям гуманізації кримінальної юстиції. Актуальність дослідження

зумовлена, перш за все, необхідністю адаптації до європейських стандартів вітчизняних механізмів ресоціалізації. Вивчення організаційно-правових основ естонської моделі пробації дозволить виявити кращі практики, які можуть бути використані для підвищення ефективності системи пробації, зокрема в Україні, де вона перебуває на етапі активного реформування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика організації та функціонування систем пробації набула широкого висвітлення у наукових працях сучасних як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Зарубіжні дослідники повсякчас підкреслюють важливість поєднання наглядових і реабілітаційних заходів для зниження рецидивної злочинності. Так, наприклад, Ф. МакНіл (McNeill) [1] наголошує на важливості особистісно-орієнтованого підходу у системі пробації. Він підкреслює, що ефективне зниження рецидивної злочинності можливе через поєднання наглядових і реабілітаційних заходів, які сприяють соціальній реінтеграції правопорушників.

Важливим джерелом в контексті дослідження саме естонської моделі пробації є звіти В'язничної служби Естонської Республіки (*Vanglateenistus*), у яких наводяться цінні статистичні дані та надається оцінка ефективності пробаційних програм (*Kriminaalhooldus*, 2025). Не менш важливими, особливо в контексті порівняння найуспішніших пробаційних кейсів у різних державах, є звіти Європейської організації пробації (CEP), у яких висвітлюються особливості мережевої співпраці, зокрема моделі TUKO, яка є унікальною для Естонської Республіки.

Серед вітчизняних дослідників, які займаються пробаційною тематикою, слід відзначити І. Богатирьова [2], який досліджує правові засади впровадження системи пробації в Україні, акцентуючи увагу на необхідності гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами. В. Пузирний [3] у своїх працях розглядає питання ресоціалізації правопорушників через призму соціальних програм, таких як громадські роботи та реабілітаційні заходи. В. Аніщенко [4] досліджує модель удосконалення формування професійної компетентності персоналу пробації. Л. Остапчук [5] розкриває у дослідженнях впровадження відновного правосуддя в Україні, зокрема у контексті діяльності органів пробації, як ефективного інструменту у відновленні шкоди, завданої правопорушенням, та залученні жертви, правопорушника і громади до процесу вирішення наслідків вчиненого діяння. Л. Олефір [6] у своїх роботах акцентує увагу на ролі соціальних служб у процесі ресоціалізації, зокрема для неповнолітніх правопорушників. Водночас, незважаючи на вагомий внесок зазначених вчених у дослідження різних аспектів функціонування та організації системи пробації на національному рівні, станом на сьогодні актуальні та успішні зарубіжні пробаційні практики та моделі, зокрема естонська, залишаються недостатньо вивченими.

Таким чином, **метою статті** є комплексний аналіз організаційно-правової структури пробаційної служби Естонської Республіки, надається оцінка механізмів ресоціалізації (зокрема наставництва, тимчасового житла та електронного нагляду), визначається ефективність їхнього впливу на зниження рецидивної злочинності, а також розглядається можливість адаптації естонського досвіду до українських реалій.

Система пробації в Естонській Республіці є невід'ємною частиною кримінально-виконавчої системи, що функціонує під егідою В'язничної служби (*Vanglateenistus*), яка підпорядковується Міністерству юстиції та цифрового розвитку. Організаційна структура В'язничної служби (див рис. 1) охоплює три основні установи виконання покарань – Талліннську, Тартуську та Віруську в'язниці, у яких відбувають покарання засуджені особи, а також перебувають під вартою особи, що очікують на судові рішення. До Віруської та Тартуської в'язниць додатково належать арештні доми, які виконують функцію тимчасового тримання підозрюваних і обвинувачених. Окрім цього, на всій території Естонської Республіки функціонує мережа регіональних відділів пробації, які забезпечують нагляд за особами, достроково звільненими з місць позбавлення волі, а також за особами, яким призначено пробацію як альтернативу ув'язненню.

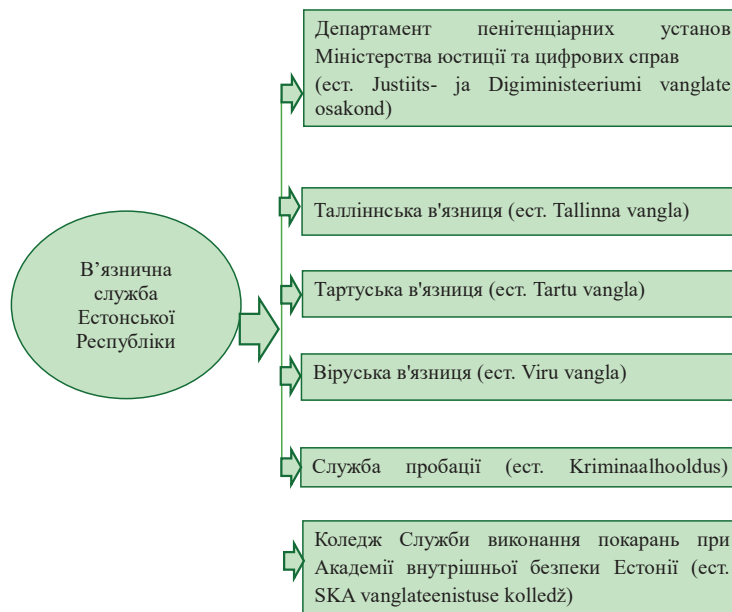

Рис. 1. Організаційна структура В'язничної служби Естонської Республіки [7]

Ця структура дозволяє ефективно поєднувати виконання покарань із заходами ресоціалізації, спрямованими на зниження рецидивної злочинності та сприяння соціальній адаптації правопорушників.

Коледж Служби виконання покарань при Академії внутрішньої безпеки Естонії (ест. *SKA vanglateenistuse kolledž*) [8] – це структурний підрозділ Академії внутрішньої безпеки Естонії, що здійснює професійну підготовку, підвищення кваліфікації та науково-дослідну діяльність у сфері пенітенціарної служби. Коледж спеціалізується на підготовці фахівців для установ виконання покарань, зокрема майбутніх працівників в'язниць, служб охорони, ресоціалізації, а також управлінського персоналу. Навчання за професійними освітніми програмами триває до одного року, а вища освіта здобувається протягом трьох років. Після завершення навчання в коледжі його випускники мають змогу продовжити навчання в магістратурі Академії внутрішньої безпеки. Основними партнерами коледжу є Міністерство юстиції та цифрового розвитку та всі пенітенціарні установи країни. Коледж також співпрацює з численними міжнародними партнерами. Теоретичне навчання проводиться в Таллінні, а практична підготовка – у в'язницях Естонської Республіки.

Таблиця 1

Кількість засуджених та ув'язнених у в'язницях Естонської Республіки* [7]

Кількість засуджених та ув'язнених	Талліннська в'язниця	Тартуська в'язниця	Віруська в'язниця	Центри утримання під вартою
Всього засуджених та ув'язнених, з них:	863	301	419	1
чоловіків	789	292	419	1
жінок	74	9	-	-
Відкрита в'язниця	95	60	70	-

* Інформація за даними звіту В'язничної служби Естонської Республіки від 25.08.2025

В Естонській Республіці існують відкриті в'язниці (ест. *avavangla*) зі спеціальним режимом утримання, що застосовується до засуджених, які мають низький ризик для суспільства та демонструють позитивну поведінку. У таких в'язницях засуджені мають більше свобод, ніж у звичайних в'язницях, наприклад, можливість працювати за межами закладу, відвідувати курси чи брати участь у соціальних програмах, щоб полегшити їхню реінтеграцію в суспільство. Засуджені в режимі відкритої в'язниці зазвичай перебувають у спеціальних відділеннях або корпусах, де умови менш суворі. Вони можуть мати доступ до роботи поза в'язницею, брати участь у навчанні чи реабілітаційних програмах. Такий режим часто застосовується до засуджених, які наближаються до завершення терміну покарання або мають право на дострокове звільнення.

За даними звіту В'язничної служби Естонської Республіки (ест. *Vanglateenistus*) станом на 25.08.2025 кількість засуджених та ув'язнених по роках має тенденцію до зниження, див. табл. 2.

Таблиця 2

Кількість засуджених та ув'язнених по роках* [7]

Кількість засуджених та ув'язнених	31.12. 2020	31.12. 2021	31.12. 2022	31.12. 2023	31.12. 2024	25.08. 2025
Засуджені	1881	1774	1710	1525	1307	1243
Ув'язнені	466	406	346	297	330	341
Всього	2347	2180	2056	1822	1637	1584
На обліку в службі пробації	4151	4036	3563	3331	2941	2730

* Інформація за даними звіту В'язничної служби Естонської Республіки від 25.08.2025

За даними звіту В'язничної служби Естонської Республіки від 25.08.2025 року* [8], на обліку в службі пробації перебуває 2730 осіб, зокрема:

- під електронним наглядом – 67 осіб;
- засуджені до покарання у виді громадських робіт – 756 осіб;
- під пенітенціарною пробацією – 840 осіб;
- під пробаційним наглядом – 1095 осіб;
- зараховані до інших видів пробації – 39 осіб.

Основна мета служби пробації [9] – зробити суспільство безпечнішим шляхом застосування альтернатив ув'язненню. Ця мета ґрунтується на припущенні, що особу, яка вчинила злочин, можна залишити на свободі, якщо, крім нагляду за нею, проводити роботу над зміною її криміногенної поведінки.

Естонська система пробації була впроваджена 01 травня 1998 року. Відділи пробації поділяються на регіональні представництва, які підпорядковуються керівникам пробації. З 01 січня 2023 року сферу пробації очолює окремий директор із питань пробації [9].

Робота служби пробації складається з двох основних напрямів:

- нагляду;
- заходів із ресоціалізації.

Ці заходи сприяють зменшенню рецидивної злочинності, що, своєю чергою, підвищує безпеку суспільства. Відділення та пункти прийому служби пробації функціонують у кожному адміністративному регіоні Естонської Республіки. Робота офіцера служби пробації полягає у виявленні ризиків вчинення нового злочину та спільному з особою, яка перебуває на обліку в службі пробації, плануванні й реалізації заходів, спрямованих на запобігання новим злочинам, а також підтримку самостійного та законослухняного життя засудженого.

Відповідно до вимог, особа, що перебуває на обліку в службі пробації, зобов'язана [9]:

- проживати за постійною адресою, визначеною судом;
- з'являтися до відділу пробації для реєстрації у встановлені строки;

- підлягати контролю офіцера пробації за місцем проживання та надавати йому інформацію про виконання своїх обов'язків і джерела засобів до існування;
- отримувати дозвіл від офіцера пробації на виїзд із місця проживання в межах території Естонської Республіки на період понад п'ятнадцять днів;
- звертатися до офіцера пробації за дозволом на зміну місця проживання, роботи чи навчання;
- отримувати дозвіл від офіцера пробації на виїзд за межі території Естонської Республіки та перебування за кордоном.

Суд може встановити додаткові обов'язки на період випробувального терміну, зокрема: відшкодувати шкоду, завдану злочином, у строки, визначені судом; не вживати алкоголь; не володіти та не вживати наркотичні чи психотропні речовини; не володіти, не носити та не використовувати зброю; знайти роботу, здобути загальну освіту або професійну кваліфікацію у строки, визначені судом; проходити призначене лікування за умови попередньої згоди; виконувати обов'язки з утримання (наприклад, аліменти); не перебувати в місцях, визначених судом, та не спілкуватися з особами, визначеними судом; брати участь у соціальних програмах; підлягати електронному нагляду за умови попередньої згоди.

У разі порушення особою умов випробувального терміну офіцер пробації виносить попередження або складає позачерговий звіт до суду. Суд вирішує, чи змінювати умови випробувального терміну, чи залишити їх без змін. Суд може привести покарання до виконання, продовжити випробувальний термін або призначити додаткові обов'язки.

Якщо особа, що перебуває на обліку у службі пробації, демонструє відповідальність за свої дії, співпрацює з офіцером пробації для досягнення цілей пробації та виконує встановлені вимоги й обов'язки, офіцер може звернутися до суду з клопотанням про пом'якшення умов поведінкового контролю або їх дострокове припинення. У такому разі випробувальний термін для засудженого триває, разом із заборобою вчиняти нові злочини [9].

Відповідно до Кримінального кодексу Естонської Республіки, суд може призначити засуджену особу під нагляд офіцера пробації за певних умов. З урахуванням обставин вчинення злочину та особи засудженого, суд може умовно не застосовувати ув'язнення та призначити випробувальний термін від півтора до трьох років під наглядом офіцера пробації з обов'язком виконувати вимоги контролю та інші обов'язки. Крім того, суд може замінити ув'язнення строком до двох років громадськими роботами за згодою засудженого. При вирішенні питання про умовно-дострокове звільнення суд враховує обставини вчинення злочину, особу засудженого, його попереднє життя та поведінку під час відбування покарання, а також умови життя та можливі наслідки дострокового звільнення для засудженого. Суд також може призначити пробаційний нагляд для неповнолітніх віком від 14 до 18 років, враховуючи рівень їх морального та розумового розвитку, а також здатність усвідомлювати вчинення злочину своїми діями або контролювати свою поведінку.

Під час пробаційного нагляду контролюється поведінка особи, що перебуває на обліку у службі пробації, та виконання покладених судом або прокурором обов'язків, а також забезпечується максимальне сприяння її соціальній адаптації для запобігання вчиненню нових злочинів.

Пробаційний нагляд можуть здійснювати офіцер пробації і помічник офіцера. Крім того, виконання завдань пробації може бути доручено некомерційним організаціям, а директор в'язниці може делегувати завдання іншим працівникам в'язниці, які не є офіцерами пробації.

Закон про пробацію встановлює основні поняття пробаційної роботи: досудовий звіт, основи здійснення пробації, план нагляду, вимоги до оцінки ризиків, а також можливості припинення пробації, складання та подання позачергових звітів.

Важливу роль у пробаційній роботі відіграє Кримінально-процесуальний кодекс, який регулює роль офіцера пробації в кримінальному провадженні, а також Закон про ув'язнення, який визначає участь офіцера пробації в процедурі умовно-дострокового звільнення.

В роботі служби пробації важливою є мережева співпраця або TUKO [10]. Це форма співпраці, спрямована на зниження ризиків рецидивної злочинності та підвищення

соціальної адаптації осіб, що перебувають на обліку в службі пробації, а також тих, хто звільняється з місць позбавлення волі. У рамках TUKO здійснюється співпраця з різними установами та фахівцями для надання підтримки та зменшення ризиків.

За допомогою мережевої співпраці можливо спрямовувати поведінку особи, яка перебуває на обліку у службі пробації, сприяти розвитку її навичок із вирішення проблем, почуття відповідальності, а також соціальній адаптації через скоординовану міжвідомчу співпрацю, щоб підтримати відмову від злочинної діяльності. Завдяки залученню необхідної підтримки та скоординованих дій TUKO надає суб'єкту пробації можливість не лише брати відповідальність за своє життя, але й сприяє формуванню у нього усвідомлення, що його поведінка та потреби перебувають у центрі пильної уваги кількох установ, див. рис. 2.

Основний акцент у TUKO робиться на змістовних проблемно орієнтованих дискусіях, проактивному пропонуванні рішень та плануванні спільних дій, забезпеченні підтримки представникам різних сфер у роботі з конкретними випадками. TUKO надає учасникам можливість отримувати нові знання про ризики, потреби, методи поводження та ефективні втручання щодо осіб із кримінальною поведінкою, що допомагає адекватно оцінювати ризики втручання чи невтручання у справу.

Спільна робота кількох фахівців створює міжгалузеве знання та посилює компетенції учасників. TUKO дозволяє підвищувати безпеку та добробут близьких осіб і потерпілих шляхом надання необхідної скоординованої підтримки; збільшувати безпеку в громаді шляхом зниження ризиків, пов'язаних із конкретною особою чи ситуацією.

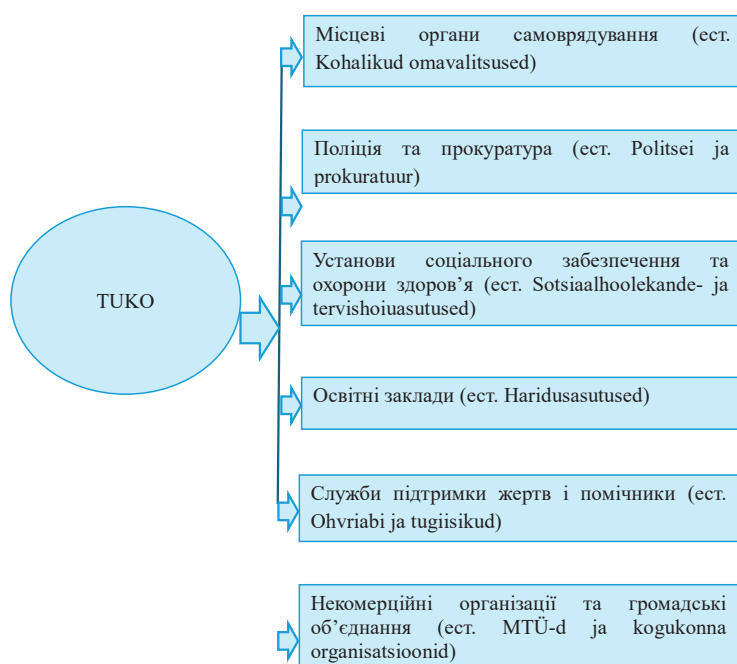

Рис. 2. Партнери, залучені до мережевої співпраці TUKO, у службі пробації Естонської Республіки [10]

Кримінальні випадки поділяються на три категорії за рівнем ризику: червоний (високий ризик), жовтий (середній ризик) і зелений (низький ризик). Випадки з високим і середнім рівнем ризику автоматично включаються до рамки TUKO, де різні партнери, такі як поліція, установи соціального забезпечення, медичні та освітні заклади, співпрацюють для пошуку найкращих рішень.

Ця структура дозволяє гнучко адаптувати пробаційні заходи до індивідуальних потреб і ризиків кожної особи, сприяючи їхній соціальній реінтеграції.

Потерпілі від злочинів відіграють важливу роль у системі пробації, надаючи інформацію, яка сприяє ефективному нагляду за правопорушниками. Відповідно до естонського законодавства, потерпілі мають такі права: надання інформації офіцеру пробації для зменшення ризиків, пов'язаних із поведінкою правопорушника; оцінки виконання правопорушником обов'язків; сприяння дотриманню правопорушником законослухняного способу життя; отримання консультацій від офіцера пробації щодо питань, пов'язаних із процесом пробації. Надання інформації є добровільним і здійснюється на конфіденційній основі, що забезпечує захист прав потерпілих та їхню безпеку.

У разі невиконання чи порушення умов пробації офіцером застосовуються такі заходи [11]:

1. Проведення бесіди – негайна розмова з піднаглядною особою для з'ясування причин порушення.
2. Зміна частоти реєстрації – за потреби збільшується періодичність звітності особи перед офіцером.
3. Направлення на соціальні програми – особа, що на обліку може бути залучена до реабілітаційних або освітніх програм.
4. Подання позачергового звіту до суду – офіцер інформує суд про порушення для подальшого розгляду. На підставі позачергового звіту суд може ухвалити такі рішення: призначити додаткові обов'язки (наприклад, обмеження на вживання алкоголю чи наркотичних речовин); продовжити випробувальний термін до одного року; відправити особу до в'язниці для відбування покарання.

Особи, які перебувають на пробаційному нагляді, зобов'язані дотримуватися таких вимог:

1. Проживати за постійною адресою, визначеною судом.
2. Регулярно з'являтися до відділу служби пробації для реєстрації.
3. Підлягати контролю за місцем проживання та надавати інформацію про виконання обов'язків і джерела засобів існування.
4. Отримувати дозвіл офіцера пробації для виїзду з місця проживання на період понад 15 днів.
5. Отримувати дозвіл офіцера для зміни місця проживання, роботи чи навчання.

Система підтримки після звільнення в Естонській Республіці спрямована на полегшення реінтеграції осіб, які звільняються з місць позбавлення волі, у суспільство. Основною метою є зниження рівня рецидивної злочинності шляхом створення сприятливих умов для соціальної адаптації. Дві ключові послуги в межах цієї системи – наставництво та забезпечення тимчасовим житлом – відіграють важливу роль у ресоціалізації. Ці програми, фінансовані за кошти Європейського соціального фонду для молоді віком від 14 до 29 років, реалізуються через співпрацю Міністерства юстиції та цифрового розвитку Естонської Республіки з неурядовими організаціями.

Наставництво є добровільним процесом, спрямованим на ресоціалізацію шляхом відновлення або створення нових соціальних зв'язків. Основні завдання послуги включають:

1. Відновлення соціальних зв'язків: налагодження або відновлення родинних, трудових і громадських відносин між особою, що звільнилася, та суспільством.
2. Розвиток соціальних навичок: формування правослукняних моделей поведінки через індивідуальну підтримку.
3. Зниження рецидивної злочинності: створення сприятливих умов для уникнення повторних правопорушень шляхом цілеспрямованої роботи з потребами особи.

Наставник відіграє ключову роль, орієнтуючись на індивідуальні потреби підопічного, допомагаючи йому адаптуватися до умов вільного життя та уникати криміногенних факторів.

Міністерство юстиції та цифрового розвитку Естонської Республіки уклало угоду з Центром розвитку «Незвичайна школа» (програма STEP) для надання послуги наставництва

молоді віком від 14 до 29 років. Послуга фінансується за кошти Європейського соціального фонду⁺ і є безкоштовною для молодих людей. Термін дії програми залежить від індивідуальних потреб, але вона спрямована на забезпечення тривалої підтримки для успішної реінтеграції. Для осіб віком від 30 років послуга наставництва не фінансується державою. Її надають неурядові організації на власних умовах.

Метою послуги забезпечення тимчасовим житлом є надання особам, звільненим із місць позбавлення волі, місця для проживання, якщо вони не мають власного житла або їхнє житло є непридатним для повернення після звільнення. Житловий осередок виконує не лише функцію тимчасового притулку, але й слугує платформою для зміни життя особи. Завдання послуги включають:

1. Забезпечення стабільного проживання: надання безпечного та комфортного місця для тимчасового перебування.
2. Соціальна підтримка та консультування: щоденна допомога, включаючи консультації з питань боргів, психологічну підтримку та сприяння працевлаштуванню.
3. Полегшення реінтеграції: створення умов для відновлення соціальних, трудових і громадських зв'язків, що сприяє зниженню ризику рецидиву.

Житлові осередки пропонують комплексний підхід, який включає підтримувальні заходи, такі як психологічні консультації, допомога у працевлаштуванні та інші програми для ресоціалізації.

Міністерство юстиції та цифрового розвитку Естонської Республіки уклало угоду з організацією «Lootuse küla» для надання послуги тимчасового житла молодим людям віком від 18 до 29 років. Послуга фінансується за кошти Європейського соціального фонду⁺ і є безкоштовною для молоді. Термін надання послуги становить до 18 місяців, що дозволяє забезпечити тривалу підтримку для адаптації. Для осіб віком від 30 років послуга забезпечення житлом не фінансується державою. Її надають неурядові організації відповідно до власних умов.

Електронний нагляд є сучасним інструментом кримінально-виконавчої системи Естонської Республіки, спрямованим на контроль за особами, які перебувають під пробачним наглядом або затримані в межах кримінального провадження. Цей захід передбачає використання електронних пристроїв для моніторингу місцезнаходження особи, що сприяє дотриманню судових вимог, зниженню рецидивної злочинності та забезпеченню суспільної безпеки.

Електронний нагляд регулюється законодавством Естонської Республіки, зокрема нормами, що стосуються кримінально-виконавчого нагляду та пробачії. Строк дії нагляду визначається судом і може становити від 1 до 12 місяців. У разі порушення умов офіцер пробачії може подати до суду клопотання про продовження строку нагляду. Тип електронного пристрою (локальний чи GPS) обирається співробітником служби пробачії залежно від обставин справи та потреб контролю.

Для осіб, які перебувають під електронним наглядом, складаються індивідуальні графіки пересування, здійснюється моніторинг дотримання встановлених вимог, а також проводиться настановна робота для підтримки правослукняної поведінки. У разі порушення умов офіцер може винести офіційне попередження та подати до суду спеціальний рапорт для перегляду умов нагляду.

Суд, у свою чергу, може ухвалити рішення про призначення додаткових обов'язків, продовження строку нагляду або заміну електронного нагляду на ув'язнення.

У кримінально-виконавчій практиці Естонської Республіки застосовуються два основні типи електронного нагляду [12]:

1. Локальна система домашнього нагляду. Передбачає встановлення стаціонарного пристрою спостереження в помешканні особи та електронного браслета, прикріпленого до ноги. Визначається допустимий радіус пересування та складається розклад перебування. У разі порушення меж зони, графіку, спроби зняття браслета, переміщення пристрою або відключення його від електромережі пристрій подає сигнал тривоги.

2. GPS-система. Забезпечує постійне спостереження за переміщеннями особи за допомогою браслета, прикріпленого до ноги. Дозволяє відстежувати місцезнаходження в реальному часі, що є ефективним для осіб із вищим рівнем ризику.

Електронний нагляд може призначатися за згодою особи в таких випадках:

1. Умовно-дострокове звільнення з місць позбавлення волі.
2. Як додатковий обов'язок при винесенні вироку або під час дії кримінально-виконавчого нагляду.
3. Як заміна тримання під вартою електронним наглядом.
4. Як альтернатива короткостроковому ув'язненню.

Ці умови дозволяють гнучко застосовувати електронний нагляд залежно від характеру правопорушення та потреб ресоціалізації.

Отже, естонська модель пробації пропонує низку механізмів, які можуть бути адаптовані до українських реалій: мережева співпраця ТУКО, соціальні послуги (наставництво, тимчасове житло), електронний нагляд і залучення потерпілих до впливу на умови пробаційного нагляду та залучення до медіаційних процедур. Для успішної адаптації необхідно:

1. Вдосконалити законодавчу базу України, уточнивши процедури оцінки ризиків, досудової доповіді та умовно-дострокового звільнення.
2. Розвинути міжвідомчу співпрацю через створення координаційних платформ за участю об'єднаних територіальних громад і державних установ.
3. Залучити міжнародне фінансування (наприклад, від ЄС) для впровадження соціальних програм і електронного нагляду.
4. Підвищити кваліфікацію працівників пробації шляхом обміну досвідом із естонськими колегами.
5. Провести просвітницьку роботу серед потерпілих і громадськості для підвищення довіри до вітчизняної системи пробації.

Реалізація цих заходів дозволить Україні підвищити ефективність системи пробації, знизити рівень рецидивної злочинності та сприяти ресоціалізації правопорушників, враховуючи кращі практики Естонської Республіки.

Висновки. У статті розглянуто організаційну структуру В'язничної служби Естонської Республіки, особливу увагу приділено функціонуванню служби пробації як ключового елемента ресоціалізації правопорушників і зниження рецидивної злочинності. Система пробації поєднує наглядові, реабілітаційні та підтримувальні заходи, включаючи наставництво, забезпечення тимчасовим житлом і електронний нагляд, які реалізуються через тісну співпрацю усіх партнерів. Забезпечення тимчасовим житлом створює стабільні умови для реінтеграції осіб, звільнених із місць позбавлення волі. Електронний нагляд, використовуючи локальні та GPS-пристрої, забезпечує ефективний контроль за дотриманням судових вимог. Мережева співпраця посилює міжвідомчу взаємодію, сприяючи соціальній адаптації осіб під пробацією через скоординовану роботу різних установ. Залучення потерпілих до процесу нагляду на добровільній і конфіденційній основі підвищує ефективність пробаційних заходів, забезпечуючи захист їхніх прав і безпеку. Чітко визначені правові механізми, індивідуальний підхід і комплексна підтримка створюють баланс між суспільною безпекою та можливостями для виправлення правопорушників, роблячи естонську пробаційну систему важливим інструментом для підвищення безпеки суспільства та сприяння ресоціалізації.

Список використаних джерел:

1. McNeill, Fergus Transforming rehabilitation: evidence, values and ideology. *British Journal of Community Justice*. 2013. 11(2/3), pp. 83–87.
2. Богатирьов І.Г. Концептуальні засади пробації як соціально-правового інституту в Україні та його превентивна діяльність. Пробація: 10 років змін та досягнень : колективна монографія / В. О. Аніщенко, І. Г. Богатирьов, І. Б. Волеваха та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. К. Гречанюка. Чернівці : Пенітенціарна академія України, 2025. С. 27–42.

3. Пузирний В.Ф. Наглядова пробація в Україні: організаційно-правовий аспект. *Науковий юридичний журнал «Правові новели»*. 2024. № 22. Т.3. С. 24–30.
4. Аніщенко В.О. Модель удосконалення формування професійної компетентності персоналу пробації. *Пробація: 10 років змін та досягнень : колективна монографія / В. О. Аніщенко, І. Г. Богатирьов, І. Б. Волеваха та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. К. Гречанюка. Чернігів : Пенітенціарна академія України, 2025. С. 58–81.*
5. Остапчук Л.Г. Пробація у механізмі відновного правосуддя. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 6. С. 303–306.
6. Ткаченко О., Олефір Л., Дудка Н. Нормативно-правова складова адміністративного регулювання пробації. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 5. С. 765–770.
7. Kinnipeetavate ülevaade. Vanglateenistus. Available at: <https://vanglateenistus.ee/meist/uudised-ja-arvud/kinnipeetavate-ulevaade> (Accessed: 25 August 2025).
8. Vanglateenistuse kolledž. Sisekaitseakadeemia. Available at: <https://www.sisekaitse.ee/et/vanglateenistusekolledz> (Accessed: 26 August 2025).
9. Kriminaalhooldus. Available at: <https://vanglateenistus.ee/kriminaalhooldus/kriminaalhooldus/kriminaalhooldusest> (Accessed: 26 August 2025).
10. Turvalise koostöö raamistik (TUKO). Vanglateenistus. Available at: <https://vanglateenistus.ee/kriminaalhooldus/kriminaalhooldus/turvalise-koostoo-raamistik-tuko> (Accessed: 26 August 2025).
11. Kriminaalhoolduse õiguskorraldus. Available at: <https://vanglateenistus.ee/kriminaalhooldus/kriminaalhooldus/kriminaalhoolduse-oiguskorraldus> (Accessed: 26 August 2025).
12. Elektrooniline valve. Vanglateenistus. Available at: <https://vanglateenistus.ee/kriminaalhooldus/elektrooniline-valve/elektrooniline-valve> (Accessed: 26 August 2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 04.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 24.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

